

22.11.2011

Dnro 1094/4/11

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

RIKOSASIAN VALMISTELUISTUNTO TEKI HAASTEHAKEMUKSESTA JULKISEN

1 KANTELU

Rikostoinmittaja B arvosteli 16.3.2011 päivätyssä kirjoituksessaan Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomarin A:n menettelyä asiakirjapyyntöä käsittelevässä. Kyse oli käräjäoikeudessa 31.8.2010 vireille tulleesta luottamusaseman väärinkäyttöä koskevasta rikosasiasta, jossa syytettynä oli muun muassa valtionyhtiö Destian entinen toimitusjohtaja. B pyysi puhelimitse 11.3.2011 käräjätuomari A:lta rikosasian haastehakemusta asiassa 8.3.2011 pidetyn valmisteluistunnon jälkeen. A kieltäytyi antamasta haastehakemusta. Hän katsoi, että haastehakemus ei ole julkinen asiakirja, koska kyseessä oli niin sanottu tekninen valmisteluistunto, jossa ei ole käsitelty syytteiden sisältöä.

B viittasi minun apulaisoikeusasiamiehenä 5.5.2006 antamaan haastehakemuksen julkisuutta koskevaan päätökseen dnro 1497/4/05 ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 3 kohtaan. Kantelun mukaan käräjätuomari A kertoi tuntevansa päätöksen, mutta olevansa kuitenkin sitä mieltä, että käsillä olevan asian haastehakemus ei ole julkinen asiakirja. Kantelija pyysi oikeusasiamiestä tutkimaan, perustuiko käräjätuomarin menettely lakiin.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Kantelussa viitatussa 5.5.2006 antamassani päätöksessä (dnro 1497/4/05, ks. eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuodelta 2006 s. 89–90) oli kyse siitä, tuliko haastehakemus julkiseksi jo rikosasiassa pidetyn suullisen valmisteluistunnon jälkeen vai vasta pääkäsittelevän yhteydessä. Katsoin viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain ja oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain sanamuotojen ja esitöiden, syyttäjälaitoksen ja poliisin hallinnollisen ohjeistuksen sekä oikeuskirjallisuudessa esitettyjen kannanottojen osoittavan varsin selvästi, että rikosasiassa järjestettävä suullinen valmisteluistunto merkitsee julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan salassapitoperusteen päättymistä.

Totesin, että julkisuuslaki tai silloinen laki oikeudenkäynnin julkisuudesta eivät erotelleet haastehakemuksen tai muunkaan asiakirjan julkiseksi tulemisen ajankohdan määräytymistä sillä perusteella, minkä luonteinen rikosasian valmisteluistunto on. Se, että valmisteluistunnossa ei välttämättä lainkaan käsitellä itse haastehakemuksen asiasisältöä tai muutenkaan rikosasian substanssia, ei tarkoi-

ta sitä, että kyseessä ei olisi julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettu istunto, joka lakauttaa kohdassa tarkoitetun salassapitoperusteen. Kyseessä on ajallisesti rajoitettu salassapitoperuste. Ajallisen rajoituksen poistumisen jälkeen asiakirjat voivat olla salassa pidettäviä vain, jos salassapito perustuu muuhun laissa säädettyyn perusteeseen.

Ratkaisuni koski aikaisemmin voimassa ollutta lakia oikeudenkäynnin julkisuudesta (945/1984). Mainittu laki on sittemmin kumottu ja korvattu lailla oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007; jäljempänä YTJulkL). Voimassa olevan lain säännökset valmisteluistunnon merkityksestä rikosasian haastehakemuksen julkisuudelle eivät kuitenkaan muuttaneet sitä aikaisempaa oikeustilaa, jota edellä mainitussa päätöksessä esittämäni käsitykset koskivat.

YTJulkL 3 §:n 1 momentin mukaan tässä laissa tarkoitetaan:

- 1) oikeudenkäynnillä asian suullista ja kirjallista käsittelyä sekä tuomioistuimen neuvottelua;
- 2) suullisella käsittelyllä pääkäsittelyä, valmisteluistuntoa, katselmusta tai muuta oikeudenkäyntitilaisuutta, jossa asianosaisella on oikeus olla läsnä tai jossa kuullaan jotakuta henkilökohtaisesti;
- 3) kirjallisella käsittelyllä esittelyä tai muuta oikeudenkäynnin vaihetta, joka perustuu pelkästään kirjalliseen oikeudenkäyntiaineistoon;
- 4) tuomioistuimen neuvottelulla tuomioistuimen jäsenten ja esittelijän ratkaisun tekemistä varten käymiä neuvotteluja;
- 5) oikeudenkäyntiasiakirjalla viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 5 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua asiakirjaa, joka on toimitettu tuomioistuimelle tai laadittu tuomioistuimessa oikeudenkäyntiä varten; oikeudenkäyntiasiakirjoja eivät kuitenkaan ole tuomioistuimessa laaditut muistiinpanot tai luonnokset taikka muut sellaiset asiakirjat, joita laatija ei ole vielä antanut esittelyä tai muuta asian käsittelyä varten.

YTJulkL 7 §:n 1 momentin mukaan oikeudenkäyntiasiakirja on 8 §:ssä tarkoitetun ajankohdan jälkeen julkinen, jollei se ole 9 §:n mukaan salassa pidettävä tai jollei tuomioistuin 10 §:n nojalla määrää sitä salassa pidettäväksi.

YTJulkL 8 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimelle toimitettu oikeudenkäyntiasiakirja tulee julkiseksi muussa kuin 2 kohdassa tarkoitetussa rikosasiassa asiaa ensimmäisessä oikeusasteessa käsiteltäessä, kun asia on ollut esillä suullisessa käsittelyssä tai, jos asiassa ei toimiteta suullista käsittelyä, kun annetaan ratkaisu pääasiassa (1 kohta).

Oikeudenkäynnin julkisuutta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 13/2006 vp s. 35) todetaan muun muassa seuraavaa:

”Lain 3 §:n määritelmän mukaisesti suullisella käsittelyllä tarkoitetaan periaatteessa kaikkea muuta kuin kirjallista käsittelyä, esittelytilaisuutta tai tuomioistuimen neuvottelua. Sillä tarkoitetaan myös sellaista suullista valmisteluistuntoa, jossa käsitellään ainoastaan jutun käsittelyaika-
taulua, mutta ei käsitellä kysymyksessä olevaa rikosasiaa miltään muulta osin. Näin ollen rikosasian oikeudenkäyntiasiakirjat tulevat julkisiksi myös tällaisessa valmisteluistunnossa.”

Oikeudenkäynnin julkisuutta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 13/2006 vp s. 72) todetaan lain 28 §:n kohdalla, että ”oikeudenkäyntiasiakirjan taikka oikeudenkäynnin salassa pidettävien perustietojen pyytäjällä on oikeus hakea 33 §:n nojalla muutosta tuomioistuimen ratkaisuun. Jotta muutoksenhaku tulisi mahdolliseksi, puheena olevan pyynnön esittäjän tulee esittää myös vaatimus ratkaisun tekemisestä kirjallisesti. Tuomioistuimen tulee lisäksi asianmukaisella tavalla kiinnittää oikeudenkäyntiasiakirjaa tai perustietoja pyytävän huomiota siihen, että hänellä on oikeus vaatia kirjallista ratkaisua.”

3.2

Selvitysten sisältö

Käräjätuomari A kertoi selvityksessään, että syyttäjä toimitti 30.8.2010 käräjäoikeuteen haastehakemuksen rikosasiassa - - -. Asiassa on yksi asianomistaja ja kolme vastaajaa. Syyttäjän kanssa sovittiin syyskuun alussa puhelimitse asian alustavasta aikataulusta kahdelle valmisteluistuntopäivälle ja kolmen viikon mittaiselle pääkäsittelylle keväälle 2011. Tiedot käsittelyaikataulusta toimitettiin asianomistajalle ja vastaajille. Osassa loppuvuonna 2010 saapuneissa asianosaisten kirjallisissa lausumissa ilmoitettiin, että päämiehen puolesta tullaan vielä nimeämään uusia todisteita.

Erään vastaajan avustajalle myönnettiin joulukuussa 2010 esittämänsä pyynnön johdosta lisäaikaa vastauksen antamiselle. Toisen vastaajan avustaja ilmoitti, että osa suunnitelluista pääkäsittelypäivistä ei tule sopimaan hänelle, ja toivoi pääkäsittelypäivien siirtoa. Myös kolmannen vastaajan avustaja esitti toivomuksia pääkäsittelypäivistä ja ilmoitti, ettei ensimmäinen valmisteluistuntopäivä sopinut hänelle.

Tilanne mutkistui, kun syyttäjä toimitti 24.1.2011 yhtä asian - - - vastaajaa koskevan uuden haastehakemuksen asiassa, jossa oli 34 asianomistajaa (- - -). Vastaajan oikeusturva edellytti asioiden yhteiskäsittelyä. Uudessa asiassa pyydettiin asianomistajien vaatimuksia ja vastaajan vastausta niihin, mihin myönnettiin lisäaikaa 7.3.2011 saakka asianajajan pyynnöstä.

Helmikuun 2011 aikana alkoi näyttää siltä, että pääkäsittelyn pitäminen alkuperäisen suunnitelman mukaan ei tule onnistumaan. Asia tuotiin ilmi käräjäoikeuden taholta asiaan osallisille, joilta tiedusteltiin, onko 8.3.2011 suunniteltua valmisteluistuntoa syytä pitää. Syyttäjältä tiedusteltiin myös, mikä on hänelle seuraava sopiva ajankohta, jos pääkäsittelyä ei voida aloittaa suunnitellusti 22.3.2011. Syyttäjä vastasi pääkäsittelyn siirtyvän siinä tapauksessa vuoden 2012 puolelle ja pyysi, että istuntoa ei peruta. Kaikille asianosaisille ilmoitettiin, että kokoonnutaan 8.3.2011 ja katsotaan, onko asiassa edellytyksiä pääkäsittelyn aloittamiselle 22.3.2011.

Käräjäoikeuden istuntosaliin saapui 8.3.2011 asianosaisista syyttäjä, kolmen asianomistajan asianmiehet sekä kahden vastaajan avustajat. Käräjätuomari A kertoi ilmoittaneensa kokouksen alussa selkeästi, että tilaisuus ei ole valmisteluistunto, vaan että siinä pyritään selvittämään, onko pääkäsittely mahdollista aloittaa kahden viikon kuluttua. Tapaamisen tarkoituksena on ollut selvittää mahdolliset pääkäsittelypäivät ja myös poissa olleen vastaajan avustajan etukäteen ilmoittamien päivien sopivuus. Keskustelussa saatiin käytyä läpi yhteisesti sopivat pääkäsittelypäivät ja tultiin siihen tulokseen, että pääkäsittelyä ei tarvitse peruuttaa.

Tämän jälkeen käräjätuomari A kysyi, olivatko asianosaiset valmiita nimeämään henkilötodistelunsa. Vastaajien puolelta ilmoitettiin, etteivät kaikki todistajat olleet vielä tiedossa ja samalla siitä, ettei tällaisia henkilöitä ollut kuultu esitutkinnassa. A tiedusteli poikkeuksellisesta menettelystä syyttäjältä, joka ei vastustanut sitä.

Kokoontuminen 8.3.2011 jatkui siten, että A pyysi asianosaisia tilaisuuden jälkeen käymään keskenään läpi riitaisia ja riidattomia seikkoja ja ilmoittamaan henkilötodistelunsa mahdollisimman pian. Tämän jälkeen A kysyi asianosaisilta, saako asioista pääkäsittelyä varten laadittavan prosessisuunnitelman antaa julkisuuteen. Yhden vastaajan avustaja vastusti tätä. Hän perusteli kantaansa sillä, että vielä nimeämättömien todistajien kannalta ei ole asianmukaista, jos he joutuvat lukemaan sanomalehdestä tiedon itseään koskevasta asiasta, josta heillä ei ole ollut ennalta muuta kautta tietoa. A päätti, että prosessisuunnitelma tulee julkiseksi pääkäsittelyn alettua. Kokoontumisen päättyessä A

sanoi vielä, että tässä tilaisuudessa ei ole ollut kyse valmisteluistunnosta. Vielä sovittiin, että valmisteluistuntoa 15.3.2011 ei pidetä, ellei siihen ilmene tarvetta.

Rikostoitmittaja B soitti A:lle 11.3.2011 ja pyysi niin sanotun Destia-jutun haastehakemusta. A vastasi tähän, ettei haastehakemus ole vielä julkinen. A:n mukaan B:n käytös puhelimesta muuttui tämän jälkeen hyökkääväksi. Puhelinkeskustelussa A ymmärsi, että B aikoo tehdä asiassa kantelun. B pyysi 21.3.2011 sähköpostitse kirjallista päätöstä pyyntöönsä. Päätös annettiin 14.4.2011. Päätös oli kielteinen, eikä siitä ole valitettu.

Ennen pääkäsittelyn alkua asianosaiset toimittivat kärjäoikeuteen lukuisia kirjelmiä ja nimesivät 22 kuultavaa tai todistajaa. Osan näistä kutsui kärjäoikeuteen kärjäoikeus itse, osan kutsuminen tapahtui asianosaisten toimesta.

Kärjäoikeuden hallinnosta ilmoitettiin kärjätuomari A:n ohjeiden mukaan tiedotusvälineille asioiden pääkäsittelyn aikataulu ja se, milloin asioiden haastehakemukset tulevat julkisiksi. Pääkäsittely aloitettiin tiistaina 22.3.2011. Haastehakemukset tulivat julkisiksi samana päivänä noin kello 9.30.

Kärjätuomari A totesi, että asiat - - - ja - - - eivät olleet 8.3.2011 valmiita suulliseen valmisteluun prosessilakien tarkoittamalla tavalla. Mikäli kokoontumista ei olisi tuolloin pidetty, olisi pääkäsittely siirtynyt lähes vuodella eteenpäin.

A on pyrkinyt järjestämään sivuvaikutteista vapaan, oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin. Mikäli todistajat saavat tiedotusvälineiden kautta esimerkiksi lukea syytteen sisällön tai otteita esitutkimateriaalista ennen kuin heitä on kuultu pääkäsittelyssä, tulee - - - 10/7979 pääkäsittelyssä, jossa eräät todistajina kuullut Destia Oy:n hallituksen entiset jäsenet eivät ole muistaneet, ovatko he nähneet eräät kirjallisina todisteina olevat asiakirjat ensimmäisen kerran Destia Oy:n hallituksen kokouksessa keväällä 2008 vai toukokuussa 2009 lähetetyssä A-Studio ohjelmassa.

Kärjätuomari A katsoi, että oikeudenkäynnin julkisuutta voidaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan rajoittaa siinä määrin kuin tuomioistuin harkitsee ehdottoman välttämättömäksi erityisolosuhteissa, joissa julkisuus loukkaisi oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta. Tuomari on velvollinen soveltamaan lakia perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti. A viittasi myös perustuslain 106 §:n säännökseen.

Selvityksen mukaan tiedotusvälineiden yhdenmukaisuus edellyttää, että kaikki tiedotusvälineet saavat käyttöönsä samanaikaisesti mediaa kiinnostavan oikeudenkäyntiaineiston. Helsingin kärjäoikeuden hallinnosta ilmoitetaan tiedotusvälineiden kannalta merkittävien juttujen aikatauluista, prosessisuunnitelmista sekä siitä, milloin haastehakemus tulee julkiseksi. Tieto lähetetään sähköisesti yhtä aikaa yli sadalle eri taholle. Tässäkin tapauksessa on menetelty näin.

A viittasi laajojen rikosasioiden käsittelyaikojen pituuteen ja siihen, että yleisesti ollaan sitä mieltä, että tuomioistuimilla on liian vähän työkaluja mainitun ongelman ratkaisemiseen. Tässä tapauksessa A on pyrkinyt kaikin keinoin estämään pääkäsittelyn siirtymisen lähes vuoden päähän. Kantelun kohteena olevassa menettelyssä on lopulta kyse siitä, onko toimittaja saanut haastehakemuksen käyttöönsä 11.3.2011 vai 22.3.2011.

Kärjätuomari A oheisti selvitykseensä edellä mainitun hankkimansa asiantuntijalausannon. A pyysi kiinnittämään huomiota erityisesti siinä perustuslain 106 §:n merkityksestä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan tulkinnasta lausuttuun.

Prosessioikeuden dosentti, VT C katsoi lausunnossaan, että hallituksen esityksen ilmaisu siitä, että asia on ollut esillä, viittaa asian sisällölliseen käsittelyyn. Tulkinta vastaisi myös lain ratiota, koska tarkoituksena on turvata sekä asianosaisten oikeuksia että oikeudenkäynnin oikeudenmukaista sujumista. Täten olisi loogista, että haastehakemus tulisi julkiseksi samalla hetkellä, kun asiaa aletaan sisällöllisesti käsitellä oikeudenkäynnissä. Hallituksen esityksen myöhemmän lausuman siitä, että haastehakemus tulee julkiseksi myös sellaisen teknisen valmisteluistunnon yhteydessä, jossa käsitellään vain aikataulukysymyksiä, ratiota on sitä vastoin vaikeampi ymmärtää.

Käsillä olevassa tapauksessa kyse on ollut julkisesta käsittelystä, jossa on keskusteltu vain aikatauluista ja muista pääkäsittelyn toteuttamiseen liittyvistä teknisistä kysymyksistä. Sekä asianosaisjulkisuus että yleisöjulkisuus ovat toteutuneet. Yleisöjulkisuuden myötä julkisuuteen liitettävä lainkäytön valvontamahdollisuus on toteutunut asianmukaisesti.

Oikeudenkäynnin julkisuus on toisaalta keskeinen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osatekijä. Toisaalta julkisuutta on tarvittaessa rajoitettava samasta syystä eli oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi. Tässä asiassa kyse on ollut niin sanotun massajulkisuuden rajoittamisesta oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi. Erityisesti kyse on ollut todistelun turvaamisen edellytyksistä.

Esillä ollut asia oli herättänyt runsaasti julkisuutta ja oli odotettavissa, että asiaa alettaisiin käsitellä julkisuudessa trial by newspaper -tyyppisesti jo ennen pääkäsittelyn aloittamista. Tämä olisi voinut vaarantaa oikeudenkäynnin ja pilata oikeudenkäyntiaineiston tilanteessa, jossa tarkoitus oli vielä nimetä uutta todistelua ja todistajia, joita ei ollut kuultu esitutkinnassa.

Käsittelyaikatauluista olisi ollut mahdollista sopia myös puhelimitse tai sähköpostitse, jolloin 8.3.2011 istuntoa ei olisi tarvinnut järjestää. Istunto on kuitenkin katsottu tarkoituksenmukaisemmaksi tavaksi kuin lukuisat soitto- ja sähköpostikierrokset. Tuntuu järjettömältä, että tuomioistuimen pitäisi valita kaikille hankalampi tapa käytännön asioista sopimiseksi vain sen vuoksi, että formaalit julkisuussäännökset eivät mahdollista tarkoituksenmukaista ja tässä tapauksessa vieläpä ihmisoikeussopimusten mukaista tulkintaa.

Dosentti C katsoi, että julkisuuden osalta on erotettava asianosaisjulkisuus, yleisöjulkisuus ja massajulkisuus. Massajulkisuudella tarkoitetaan joukkotiedotusvälineiden uutisoinnin kautta toteutuvaa väillistä yleisöjulkisuutta. Massajulkisuudesta on lausuttu muun muassa seuraavaa:

”Massajulkisuuden myötä itse oikeudenkäynti alkaa saada uusia funktioita: Oikeudenkäynnistä tulee propagandaa, joka syrjäyttää julkisuuden kriittisen tehtävän ja palvelee viime kädessä kurin ylläpitämistä yhteiskunnassa. ... oikeudenkäynneistä ei pidä rakentaa teatteria asianosaispiirin ulkopuolisten kuluttajien viihdykkeeksi. ... Oikeudenkäynnin julkisuuden syytetyille ja muille asianosaisille aiheuttamaa kärsimystä tulisi humanismin nimissä pyrkiä vähentämään, ei lisäämään.” (Jarkko Männistö: Rikosprosessi ja oikeudenkäynnin julkisuuden monet kasvot. Teoksessa Rikos, rangaistus ja prosessi. Juhlajulkaisu Eero Backman 1945 – 14/5 – 2005, Turun yliopisto 2005).

C katsoi, että yleisöjulkisuuden toteuttaminen massajulkisuudella tuo mukanaan lukuisia lieveilmiöitä, jotka aiheuttavat ylimääräistä kärsimystä asianosaisille ja edistävät kaikenlaisia muita tarkoitusperiä kuin sitä lainkäytön kontrollia, johon yleisöjulkisuudella pyritään. Näin ollen massajulkisuuteen on aiheutta suhtautua varauksella ja varovaisemmin kuin tavanomaiseen yleisöjulkisuuteen. Erityinen varovaisuus on paikallaan silloin, kun massajulkisuus vaarantaa ja kenties peruuttamattomalla tavalla pilaa oikeudenkäynnin asianmukaisen ja oikeudenmukaisen kulun.

Käsillä oleva asia on esimerkki tilanteesta, jossa julkisuuteen on puututtava ajoissa rajoittavasti, jotta jatkomenettelyn oikeudenmukaisuus onnistutaan pelastamaan. Oikeudenkäynnin julkisuus ei ole itse-tarkoitus, vaan sen toteuttamista on harkittava tapauskohtaisesti ottaen huomioon kaikki asiassa vaikuttavat näkökohdat julkisuuden puolesta ja sitä vastaan. Juuri näin on tapahtunut käsillä olevassa asiassa, jossa ei ole puututtu asianosais- ja yleisöjulkisuuteen ja rajoitettu vain massajulkisuutta ja sitäkin vain erittäin lyhytkestoisesti. Tuomarin harkinta tilanteessa osoittaa C:n käsityksen mukaan erinomaisen hyvää perus- ja ihmisoikeusnormien tuntemusta sekä kykyä soveltaa niitä sekä suoraan että kansallisia lakeja perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti tulkiten.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on peilannut oikeudenkäynnin julkisuuden toteuttamista suhteessa muihin oikeudenmukaisuutta edistäviin tavoitteisiin kuten joutuisuuteen sekä asian häiriöttö- mään ja maksimaaliseen selvittämiseen. Esimerkiksi *Petersen v. Saksa* -päätöksessä (6.12.2011; no. 31178/96) EIT totesi, että julkisuuden tarvetta harkitessaan kansallisten viranomaisten tulee kiin- nittää huomiota tehokkuuden ja taloudellisuuden vaatimuksiin varmistaakseen kohtuullisen käsittely- ajan noudattamisen. *Piss v. Ranska* -päätöksessä (6.7.2004; no. 46026/99) EIT totesi, että lehdistöl- tä ja yleisöltä voidaan kieltää pääsy istuntosaliin oikeudenkäynnin tarpeiden vuoksi. Tuomioistuin saattoi oikeutetusti sulkea pois yleisöjulkisuuden, jotta oikeus saisi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeut- ta koskevassa asiassa vanhemmilta ja todistajilta mahdollisimman tarkan kuvan asian olosuhteista ilman, että heidän tarvitsisi pelätä yleisön uteliaisuutta tai julkisia selostuksia.

Zagorodnikov v. Venäjä -tuomiossa (7.6.2007) EIT katsoi, että rikosasiassa voi olla tarpeen rajoittaa oikeudenkäynnin julkisuutta esimerkiksi todistajien turvallisuuden tai yksityisyyden taikka vapaan tie- donvaihdon vuoksi. *Moser v. Itävalta* -tuomiossa (21.9.2006) EIT totesi aikaisempaan oikeuskäytän- töönsä viitaten, että rikosasian julkisuutta saattaa olla tarpeen rajoittaa, jotta esimerkiksi turvattaisiin todistajien henkilöä tai yksityisyyttä taikka edistettäisiin tiedon ja mielipiteiden vapaata vaihtoa oi- keudessa. EIT korosti myös tuomioistuimen tapauskohtaisen julkisuusharkinnan merkitystä.

Oikeudenkäynnin suoraa radiolähetystä koskeneessa *P4 Radio Hele Norge ASA v. Norja* - päätöksessä (6.5.2003; no. 76682/01) EIT katsoi, että suorat lähetykset oikeussalista saattavat muuttaa oikeudenkäynnin luonnetta ja aiheuttaa lisäpainetta oikeudenkäyntiin osallistuville, ja jopa vaikuttaa epäasiallisesti heidän käyttäytymiseensä ja siten haitata oikeudenhoitoa. EIT katsoi, että sopimusvaltioilla on laaja harkintamarginaali säännellessään lehdistön vapautta suoriin lähetysiin oikeudenkäynneistä.

Dosentti C katsoi EIT:n ratkaisuiden perusteluista ilmenevän selvästi, että asian perusteellisen selvit- tämisen turvaaminen on etusijalla yleisö- ja erityisesti massajulkisuuteen verrattuna tilanteissa, joissa maksimaalinen julkisuus saattaisi sen vaarantaa.

C viittasi myös EIT:n ratkaisuista ilmenevään vaatimukseen median tasapuolisesta kohtelusta mas- sajulkisuutta toteutettaessa. Tämä oli myös kärjätuomari A:n ratkaisun yhtenä kriteerinä. C:n mu- kaan yksi median edustaja ei saisi päästä muita parempaan asemaan ja saada asiakirjaa haltuunsa ennen muita.

Lopuksi asiantuntijalausunnossa viitattiin oikeudenkäynnin julkisuudesta hallintotuomioistuimissa a- netun lain 11 §:ään. Hallintolainkäytössä on säädetty, että suullinen käsittely voidaan järjestää yleisön läsnä olematta, jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu edellytä julkista käsittelyä, jos julkisesta käsitte- lystä olisi asianosaiselle erityistä haittaa ja suljettu käsittely edistää hallintotuomioistuimen tiedon- saantia asiassa. C piti suotavana, että lainsäätäjät de lege ferenda joustavoittaisi myös yleistä lain- käyttöä koskevia säännöksiä niin, että julkisuutta voitaisiin helpommin rajoittaa oikeudenmukaisen

oikeudenkäynnin turvaamiseksi. Erityisesti massajulkisuuden toteuttaminen ja trial by newspaper - ilmiö edellyttäisivät asiasta käytävää yleistä keskustelua ja lainsäätäjän reagointia, jotta näin keskeisten ja merkittävien ilmiöiden haltuunottaminen ei jäisi vain yksittäistapauksia ratkaisevien tuomareiden harteille.

Helsingin käräjäoikeuden **laamanni** yhtyi käräjätuomari A:n selvitykseen. Laamanni katsoi, että A:lla on ollut mainitsemillaan perusteilla oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseksi oikeus rajoittaa haastehakemuksen julkisuutta siirtämällä julkiseksi tulemisen ajankohtaa runsaalla viikolla. Myös siltä osin kuin kysymys on tuomioistuimen velvollisuudesta kiinnittää asiakirjapyynnön tehneen huomiota oikeuteen vaatia kirjallista ratkaisua, yhtyi laamanni A:n lausumaan.

Rikostoinnittaja **B** katsoi **vastineessaan**, että laki on yksiselitteinen. Käräjätuomari A:n hankkimassa asiantuntijalausunnossa myönnetään tämä lähtökohta, mutta arvostellaan lain ratiota. Tuomari on kuitenkin velvollinen noudattamaan lakia, vaikka hän olisi itse eri mieltä siitä, miten laki olisi pitänyt säätää. Jos tuomari toimii oman mielensä mukaan, ottaa hän itselleen lainsäädäntövaltaa, joka ei hänelle kuulu.

Vastineessa pidettiin erottelua yleisöjulkisuuteen ja massajulkisuuteen erikoisena ja keinotekoisena. Lausunnonantaja tulee tosiasiallisesti siihen lopputulokseen, että median kiinnostus olisi jo itsessään hyväksyttävä syy rajoittaa yleisöjulkisuutta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisusta on poimittu ainoastaan omaa ajattelua tukevat kohdat ja tehty niistä pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Valtaosa lausunnoissa viitatuista tapauksista liittyy siviiliasioihin. Rikosasioihin – kuten lausunnoissakin myönnetään – liittyy kuitenkin aina yleinen intressi. Esimerkiksi lausunnoissa viitatuissa Zagorodnikov ja Moser -tuomioissa EIT antoi molemmissa vastaajavaltiolle langettavan tuomion oikeudenkäynnin julkisuuden rajoittamisesta.

Rikostoinnittaja B piti virheellisenä sitä lausunnon tulkintaa, jossa annetaan ymmärtää EIT:n hyväksyvän julkisuuden rajoittamisen käsittelyn joutuisuudella, asian häiriöttömällä kululla ja maksimaalisella selvittämällä. Vaikka EIT hyväksyy kirjallisen menettelyn mainittujen arvojen edistämiseksi, ei siitä voi päätellä, että EIT samalla hyväksyisi julkisuuden rajoittamisen. B huomautti, että oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 8 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kirjallisessa menettelyssä käsiteltävässä rikosasiassa haastehakemus tulee julkiseksi, kun vastaajan suostumus kirjalliselle menettelylle on saapunut käräjäoikeuteen.

Tapaus P4 Radio Hele Norge ASA v. Norja ei liity millään tavoin käsillä olevaan asiaan.

Vastineessa katsottiin, että koko lausunnoissa näkyy suomalaisen oikeuslaitoksen ja juristikunnan perusongelma sananvapaus- ja julkisuusasioissa. Suomalaisen juristin mielestä ihmis- ja perusoikeusmyönteinen tulkinta tällaisissa tapauksissa on aina se, joka eniten rajoittaa yleisön oikeutta saada tietoa. Kuvaavaa on, että vaikka lausunnoissa näennäisesti etsittäisiin juuri mainittua perus- ja ihmisoikeusmyönteistä laintulkintaa, unohdetaan siinä mainita se perusasia, että myös julkisuus on perusoikeus. Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan kaikkien julkisuuden rajoitusten on perustuttava lakiin – siis nimenomaan lakiin eikä tuomarin henkilökohtaiseen mielipiteeseen siitä, mitä laissa pitäisi lukea.

Siltä osin kuin selvityksessä menettelyä on perusteltu sillä, että todistajat olisivat median kautta saaneet tiedon haastehakemuksen ja esitutkinnan sisällöstä, vastineessa todettiin, että lainsäätäjällä on päättänyt asian juuri näin. Sama tilanne koskee jokaista rikosoikeudenkäyntiä, jossa pidetään valmisteluistunto.

3.3

Kannanotto

3.3.1

Perusteista kieltäytyä antamasta haastehakemusta

Asiassa sovellettavaksi tulevat lain säännökset, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 3 § ja 8 §:n 1 momentin 1 kohta, ovat sanamuodoltaan selviä säännöksiä. Laissa ja lain esitöissä on otettu yksiselitteisesti se kanta, että myös niin sanottu tekninen valmisteluistunto, jossa rikosasiaa ei käsitellä sisällöllisesti, aikaansaa haastehakemuksen tulemisen lähtökohtaisesti julkiseksi (ks. myös *Virolainen, Jyrki* teoksessa *Prosessioikeus/oikeuden perusteokset*, 2007, s. 141–142 ja *Tapanila, Antti*: *Oikeudenkäynnin julkisuus riita- ja rikosasioissa*, Helsinki 2009, s. 72).

Laissa ei ole säädetty rikosasioiden käsittelyn varalta muista kuin valmistelu- ja pääkäsittelyistunnoista. Käsitykseni mukaan asiassa 8.3.2011 pidetty tilaisuus on selvästi ollut edellä todettu ns. tekninen valmisteluistunto. Se, että tuomari ilmoittaa istunnossa, että kyse ei ole valmisteluistunnosta, ei mielestäni voi muuttaa istunnon oikeudellista luonnetta ja siihen liittyviä oikeusvaikutuksia.

Olen kantelijan vetoamassa aikaisemmassa päätöksessäni vuodelta 2006 tuonut esille myös muuta oikeuskäytäntöä, syyttäjä- ja poliisihallinnon sisäisiä hallinnollisia ohjeita sekä oikeuskirjallisuuden kannanottoja, joissa kysymykseen haastehakemuksen julkiseksi tulemiseen vastataan samoin kuin nyt voimassa olevassa laissa. Näkemys haastehakemuksen tulemisesta julkiseksi valmisteluistunnossa on hyväksytty myös tuomioistuinlaitoksen sisäisissä laatuhankeissa. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeeseen raportissa 19.10.2007 Oikeudenkäynnin julkisuudesta todetaan (s. 14–15) seuraavaa: ”Mikä tahansa suullinen käsittely, missä asianosaisilla on läsnäolo-oikeus tai jossa kuullaan jotakuta henkilökohtaisesti, aiheuttaa julkiseksi tulemisen, myös esimerkiksi pelkkää käsittelyaikataulua koskeva suullinen istunto.” Käsitykseni mukaan linjaa siinä, että myös niin sanottu tekninen valmisteluistunto aikaansaa haastehakemuksen julkiseksi tulemisen, on pidettävä vakiintuneena.

Tässä asiassa on siis kyse nimenomaisesta lain säännöksestä ja vakiintuneesta käytännöstä poikkeavasta menettelystä. Menettely on tietoinen, ja sitä on perusteltu perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisargumentein.

Onko selvä lain säännös sitten voitu jättää tässä yksittäistapauksessa soveltamatta? Selvityksessä kysymys on nähty joko perustuslain 106 §:n mukaisena tilanteena, jossa kyse on ilmeisestä ristiriidasta perustuslain kanssa, tai perusteltu menettelyä yleisemmin perus- ja ihmisoikeusmyönteisellä laintulkinnalla.

Ensiksi totean, että käsitykseni mukaan ei ole mahdollista yleisellä tasolla sanoa, että jokin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin osa-alue tai muuna perus- ja ihmisoikeutena turvatun oikeuden ulottuvuus (kaikkein perustavinta laatua olevat oikeudet kuten oikeus elämään pois lukien) olisi mahdollista asettaa toista oikeutta tärkeämmäksi, tai ylipäätään luoda keskinäistä etusijajärjestystä perus- ja ihmisoikeuksille. Oikeudenkäynnin julkisuuskysymyksissä keskeistä on yksittäistapausten tasolla tehtävä huolellinen eri suuntaan vaikuttavien tekijöiden analysointi (ks. EIT:n *Egeland ja Hanseid v. Norja* -tuomio (16.4.2009), kohta 63).

Tuomioistuimen tulee soveltaa niin sanottua perus- ja ihmisoikeusmyönteistä laintulkintaa (PeVM 25/1994 vp s. 4 ja HE 1/1998 vp s. 164). Jos laissa on aukko elijos asiaa ei ole lainkaan säännelty

perustuslakia alemmalla normitasolla, voi tuomioistuimien soveltaa perusoikeusnormia myös välittömästi. Perusoikeusnormin välitön soveltaminen on mahdollista myös perustuslain ja lain välisissä ilmeisissä ristiriitatilanteissa. Perustuslain 106 §:n mukaan jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle.

Käsitykseni mukaan nyt esillä olevassa asiassa ei ole tarvetta edetä viimeksi puhutulla tavalla. En mitenkään näe, että nyt puheena olevien YTJulkL:n säännösten soveltaminen tässä tilanteessa voisi johtaa perustuslain 106 §:n tarkoittamalla tavalla ilmeiseen ristiriitaan perustuslain kanssa.

Toinen kysymys on se, voidaanko YTJulkL:a oikeudellisesti hyväksyttävissä olevalla tavalla tulkita kärjätuomari A:n esittämien tavoittein. Kysymystä voidaan arvioida sekä perustuslain perusoikeuksien myönteisen tulkinnan että kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvattujen oikeuksien myönteisen tulkinnan kautta. Selvityksessä on ymmärtääkseni viitattu tavoitteeseen sellaiseen laintulkintaan, joka toteuttaa eri suuntaan puhuvia perus- ja ihmisoikeuksia mahdollisimman tasapainoisesti ja täysimääräisesti.

Lähestyn asiaa seuraavassa kuitenkin ensin kansallisen lain sanamuodon mukaisen ja systemaattisen tulkinnan kautta.

Vuoden 2006 päätöksessäni katsoin, että yksin se, että pääkäsittelyssä on tarkoitus kuulla todistajia ja muita henkilöitä todistelutarkoituksessa, ei perustellut asian selvittämisen vaarantumista. Tuossa päätöksessä ei tosin ollut esillä nyt puheena olevaa tilannetta siitä, että asiassa on valmisteluistunnon jälkeen tarkoitus nimetä vielä sellaisia todistajia, joita ei ole kuultu esitutkinnassa.

Totean, että voimassa olevan YTJulkL 10 §:n mukaisen salassapitomääräyksen antaminen on mahdollista joustavasti oikeudenkäynnin eri vaiheissa ja näin ollen myös valmisteluistunnossa. Säännös ei kuitenkaan laajenna salassapitoperusteita asiallisessa suunnassa, vaan salassapitomääräyksen antamiselle on aina löydyttävä oikeutus voimassa olevasta laintasoisesta sääntelystä (ks. HE 13/2006 vp s. 44). Aikaisempi laki mahdollisti salassapitomääräyksen antamisen nykyistä kaavamaisemmin muun muassa silloin, jos asiassa järjestetään osittain suljettu pääkäsittely. Enää tämä ei ole mahdollista.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan salassapitoperuste on, kuten sanottu, ajallisesti rajoitettu. Salassapitoperuste lakkaa siinä vaiheessa, kun asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa. YTJulkL 8 §:n 1 momentin mukaan oikeudenkäyntiasiakirja tulee lähtökohtaisesti muutoinkin julkiseksi, kun asia on ollut esillä suullisessa käsittelyssä.

Käsitykseni mukaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 3 kohta on kirjoitettu siten, että se mahdollistaa salassapidon rikostutkinnallisien perusteiden joustavasti koko esitutkinnan ajan. Kuitenkaan enää asian valmisteluistunnossa tai sen jälkeen oikeudenkäynnissä ei säännöksen mukaan nähdäkseni voida tehdä säännöksen tarkoittamiin asian selvittämiseen liittyviin intresseihin perustuvaa salassapitopäätöstä.

Puheena oleva lainkohta näyttäisi rakentuvan oletukselle ”valmiista” esitutkinnasta siinä vaiheessa, kun asia otetaan esille oikeudessa. Näinhän asia on käytännössä suurimmassa osassa tapauksista. Aina ei näin kuitenkaan ole, kuten ilmeisesti nyt puheena olevassa Destia-tapauksessa.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan sanamuoto ei ota huomioon tilannetta, että tutkinta jatkuu vielä oikeudenkäyntivaiheessa. Näin on siitä huolimatta, että sinänsä ei ole tavatonta, että tuomioistuinvaiheessa määrätään vielä lisätutkinnan suorittamisesta.

Selvityksessä vedotun todistelun turvaamista koskevan argumentaation osalta voidaan panna merkille, että periaatteessa todistajat voivat aina ennen pääkäsittelyä halutessaan lukea toisten todistajien esitutkintakertomukset. Tämä johtuu siitä, että myös tilanteessa, jossa esitutkinta on riittävä ja jossa uusia todistajia ei nimetä oikeudenkäynnin aikana eikä lisätutkintaa määrätä, tulee esitutkinta-aineisto julkiseksi valmisteluistunnon myötä, tai kun asia on muuten ensimmäisen kerran esillä oikeudessa.

Tämä todistelun luotettavuuden arvioinnille relevantti asetelma voi korostua pitkien useampipäiväisten pääkäsittelyiden kohdalla, joissa eri henkilöiden suullista todistelua otetaan vastaan useina eri päivinä. Tällaisissa tilanteissa asiaa on riidattomasti alettu käsitellä asiallisessa suhteessa, ja oikeudenkäyntiaineisto, mukaan lukien haastehakemus, on tullut lähtökohtaisesti julkiseksi. Myöhemmin kuultavilla todistajilla – siitä huolimatta että oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 33 a §:n 2 momentin mukaan todistajaksi nimetty henkilö ei saa olla saapuvilla asian käsittelyssä enempää kuin hänen todistajana kuulustelemisensä vaatii, ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 luvun 8 §:n mukaan tuomioistuin voi todistelun turvaamiseksi määrätä, ettei asianomistaja, jolla ei ole asiassa vaatimuksia, saa olla saapuvilla asian käsittelyssä ennen kuin häntä kuullaan asian selvittämiseksi – on halutessaan mahdollisuus perehtyä esitutkinta-aineiston kautta muuhun oikeudenkäyntiaineistoon ennen omaa todistamistaan.

Nähdäkseni laissa ei ole säännöstä, joka mahdollistaisi kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston salassapidon tuomioistuimessa tapahtuvan näytön esittämisen ja arvioimisen edellytysten turvaamiseksi. Olen ymmärtänyt saamani selvityksen niin, että tätä lain ”aukkoa” on pyritty paikkaamaan soveltamalla suoraan perustuslain 21 §:ssä ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa turvattuja perus- ja ihmisoikeussäännöksiä oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Tältä osin totean, että kysymys oikeudenkäyntiaineiston ”pilaantumisesta” haastehakemuksen julkiseksi tulemisen kautta on enemmän tai vähemmän spekulatiivinen. Tässä asiassa ei ole konkreettisesti yksilöity sitä, millä tavalla haastehakemuksesta ilmenevät tiedot olisivat johtaneet siihen, että tuleva oikeudenkäynti muodostuisi epäoikeudenmukaiseksi. Selvityksessä on viitattu yleisellä tasolla siihen, että tuomioistuimessa annettavan suullisen todistelun uskottavuuden tai luotettavuuden arviointiedellytykset heikkenisivät haastehakemuksen julkisuuden myötä. Yksityiskohtaisemmin esille on tuotu se, että Destia Oy:n hallituksen entiset jäsenet eivät muistaneet, olivatko he nähneet kirjallisina todisteina esitettäviä asiakirjoja ensimmäisen kerran hallituksen kokouksessa vai televisio-ohjelmassa.

Valtiosääntöinen järjestelmämme sallii sen, että tuomioistuin voi joissain olosuhteissa poiketa lain säännöksestä perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseen liittyvillä perusteilla. Tällainen ratkaisu on kuitenkin perusteltava konkreettisin ja painavin syin. Mielestäni pelkkä potentiaalinen mahdollisuus sille, että haastehakemuksen kautta tietoon saadut seikat saattavat jollain tavoin vaikuttaa esitutkinnan jälkeen nimettävän uuden todistajan todistajankertomukseen ja sen arviointiin tuomioistuimessa, ei ole tarkoitettulla tavalla riittävä vasta-argumentti lain säännöksen soveltamatta jättämiselle. On huomattava, etteivät mahdolliset näytölliset vaikutukset merkitse oikeudenkäynnin automaattista muuttamista epäoikeudenmukaiseksi. Kyse on asiasta, joka on oikeudenkäynnissä kontrolloitavissa ja korjattavissa. Oikeudenkäynnin eri osapuolille vastuutetun ja pää- ja vastakuulusteluihin jaksottuvan todistajankuulustelun yksi tarkoitus on nimenomaan mahdollistaa sen selvittäminen ja koetteleminen, mitä todistaja tietää ja kuinka luotettavana todistajan kertomaa voidaan pitää.

Toisaalta nykyisen sääntelyn vallitessa henkilötodistelun luotettavuuden arviointi voi joka tapauksessa vaarantua sikäli, että esitutkinta-aineisto tulee lähtökohtaisesti julkiseksi viimeistään pääkäsittelyn alkuun mennessä. Selvityksessä esitettyjen argumenttien mukaan voitaisiin näin periaatteessa missä tahansa rikosasiassa perustella sitä, että haastehakemuksen ei katsottaisi tulevan julkiseksi valmisteluistunnossa, tai edes pääkäsittelyssä.

Kun puhutaan lain säännöksen sivuuttamisesta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaamiseen liittyvällä perusoikeuden suoralla soveltamisella, on muistettava, että myös oikeudenkäynnin julkisuus ja sananvapaus ovat samanaikaisesti turvattavia perus- ja ihmisoikeuksia. Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus, johon sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Selvityksessä on todettu paikkansa pitävästi, että menettely ei ole kaventanut asianosaisjulkisuutta. Yleisöjulkisuuden ja siihen liittyvän kontrollifunktion osalta selvityksessä on eroteltu niin sanottu massajulkisuus ja todettu, että menettely on vaikuttanut vain massajulkisuuteen, ja siltäkin osin vain ajallisesti varsin lyhytaikaisesti. Tämäkin pitää paikkansa. Joukkotiedotusvälineiden kohdalla on tosin muistettava, että lyhytkin viive tiedon saamisessa voi käytännössä mitätöidä jonkin asian uutisarvon (ks. esimerkiksi EIT:n *Sanoma Uitgevers B.V. v. Hollanti* -tuomion (14.9.2010) kohta 70: "News is a perishable commodity and to delay its publication, even for a short period, may well deprive it of all its value and interest").

Selvityksessä on katsottu, että oikeudenkäynnin julkisuutta voidaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaan rajoittaa siinä määrin kuin tuomioistuin harkitsee sen ehdottoman välttämättömäksi erityisolosuhteissa, joissa julkisuus loukkaisi oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta. Edellä olen katsonut, että tässä asiassa ei ole esitetty sellaisia konkreettisia ja painavia vastasyitä, jotka oikeuttaisivat sivuuttamaan lain normaalin ja vakiintuneen tulkinnan. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan soveltamiskäytännössä vaaditun ehdottoman välttämättömyyden ehtojen täyttyminen on nähdäkseni jäänyt vielä kauemmaksi.

Selvityksessä ja siihen liitettyssä lausunnossa on vedottu myös tiedotusvälineiden yhdenvertaiseen kohteluun. Näkemys tiedotusvälineiden yhdenmukaisesta kohtelusta on sinänsä pätevä. Periaate soveltuu esimerkiksi tuomioistuimen tiedotustoimintaan – joka tosin tapahtuisi nykykäytännön mukaisesti sähköpostilistoihin verrattuna selvästi paremmin ja tasa-arvoisemmin, jos se toteutettaisiin tuomioistuimen internetsivuilla. Periaate soveltuu esimerkiksi myös tilanteessa, jossa tuomioistuin joutuu rajoittamaan tuomioistuimen istuntoon pääsyä tilanahtaudesta johtuen. Edelleen, jos usea toimittaja on pyytänyt samaa asiakirjaa, tulee kunkin asiakirjapyyntö ratkaista ja toteuttaa mahdollisimman samanaikaisesti ja muutenkin yhdenmukaisesti. Jos sitä vastoin vain yksi toimittaja on esittänyt asiakirjapyyntö, ei yhdenmukaisen kohtelun periaatteesta johdu, että asiakirjapyyntö, jolle on lailliset perusteet, voitaisiin torjua.

Käräjätuomari A on selvityksessään kertonut pyrkineensä kaikin tavoin välttämään oikeudenkäynnin viivästymistä lähes vuodella. Selvityksessä ja siihen liittyvässä asiantuntijalausunnossa on todettu, että 8.3.2011 istunnossa käsitellyt asiat olisi voitu sopia myös puhelimitse tai sähköpostitse. Käsitteksi mukaan uhka pääkäsittelyn siirtymisestä on liittynyt oikeudenkäynnin osapuolille yhteisesti sopivien työpäivien löytymiseen. Tässä suhteessa käräjätuomari A:n prosessinjohto on ollut perusteltua. En sitä vastoin näe, millä tavoin kysymys haastehakemuksen julkiseksi tulemisen ajankohdasta liittyy sopivien käsittelypäivien löytymiseen tai muutenkaan uhkaan käsittelyajan pidentymisestä.

Esittämälläni perusteilla katson, että käräjätuomari A:n menettely on ollut oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 8 §:n vastaista. Haastehakemus on käsitykseni mukaan tullut julkiseksi 8.3.2011 valmisteluistunnossa, ja se olisi tullut antaa rikostoimittaja B:lle tämän 11.3.2011 esittämän pyynnön johdosta.

3.3.2

Muutoksenhakumahdollisuudesta ilmoittaminen

Käräjätuomari A on selvityksensä mukaan ymmärtänyt toimittaja B:n 11.3.2011 puhelinsoiton aikana, että hän aikoo tehdä asiassa kantelun. Totean, että kantelun tekeminen ei ole vaihtoehto laissa säädetyille varsinaiselle muutoksenhakekeinolle, eikä vapauta siihen liittyvistä viranomaisvelvoitteista.

YTJulkL 28 §:n 1 momentin mukaan ratkaisu tämän lain nojalla tehdään pyydettyä tai jos tuomioistuin pitää ratkaisun tekemistä tarpeellisena taikka jos sivullinen pyytää oikeudenkäyntiasiakirjan sisällöstä tietoa. Pykälän 3 momentin mukaan jos oikeudenkäyntiasiakirjaa tai oikeudenkäyntiä koskevia perustietoja pyytänyt tai pyynnön johdosta kuultava niin vaatii, ratkaisu on tehtävä kirjallisesti 29 §:ssä säädetyssä kokoonpanossa.

Kuten edellä jaksossa 3.1 on todettu, YTJulkL:n esitöissä (HE 13/2006 vp s. 72) on todettu, että tuomioistuimen tulee asianmukaisella tavalla kiinnittää oikeudenkäyntiasiakirjaa tai perustietoja pyytävän huomiota siihen, että hänellä on oikeus vaatia kirjallista ratkaisua.

Selvityksen mukaan käräjätuomari A ei ole puhelinkeskustelussa 11.3.2011 kiinnittänyt toimittaja B:n huomiota siihen, että hänellä on oikeus vaatia asiassa kirjallista päätöstä.

4

TOIMENPITEET

Saatan vastaisen varalle käräjätuomari A:n tietoon edellä kohdassa 3.3.1 esittämäni käsityksen hänen YTJulkL 8 §:n vastaisesta menettelystään. Lisäksi kiinnitän hänen huomiotaan kohdassa 3.3.2 lausumaani. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni myös Helsingin käräjäoikeudelle tiedoksi.

Oikeudenkäynnin julkisuuden sääntely on lainsäätäjälle kuuluva asia. Tässä asiassa ei olemielestäni tullut esille lain epäselvyyteen perustuvaa sääntelyn täsmentämisen tarvetta. Lähetän kuitenkin päätökseni oikeusministeriölle tiedoksi.